

TÜRKİYE'DE BELEDİYE HİZMETLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ VE ETKİLERİ: KÜTAHYA BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Hatice Dayar*

ÖZET

Hızla büyüyen kentlerin ve bu kentlerde yaşayan insanların ihtiyaçları sürekli bir şekilde artmaktadır. Kentlerin mevcut yönetim yapısı, kaynakları ve hizmet sunma yöntemleri yetersiz kalmakta ve bu durum yeni kaynak ve hizmet sunma yöntemlerini gerekli hale getirmektedir. Bu yöntemlerden birisi ve en önemlisi özelleştirme'dir. Ülkemizde özellikle 1980'den sonra kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi anlayışı yaygınlaşmaya başlamıştır. Önemli mali sorunlarla karşı karşıya kalan belediyeler de özelleştirmeyi bir çıkar yol olarak görmüşlerdir.

Anahtar kelimeler: Belediye hizmetleri, özelleştirme, yerel yönetim, kamu ekonomisi, özel ekonomi.

ABSTRACT

The needs of fast growing cities and people living in those cities are continuously increasing. The current administrative structures, resources and service providing methods donat suffice and this situation makes new resources and service providing methods necessary. One and the most important of these methods is privatization. Espacially after 1980, the understanding of privatizing public services have started to become comman. Faced with importand fiscal problems, municipalities have considered privatization a way out.

Key words: municipal services, privatization, local administration public economics, private economics.

GİRİŞ

Günümüzde kentler giderek önem kazanmakta ve ülke nüfusunun yarısından fazlası belediye sınırları içinde yaşamaktadır. Belediye hizmetleri, merkezi yönetim tarafından görülen hizmetlere nazaran önemsiz gibi görülse de, günlük hayatımızı çok fazla etkilemektedir. Bu nedenle çalışmada, belediye hizmetlerinde özelleştirme uygulamaları , etkileri Kütahya belediyesi örnek alınarak incelenmiştir. Bu konuda yapılması gerekenler ve çözüm önerileri son kısımda ele alınmıştır.

---

* Yard. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi, İİBF-Maliye Bölümü Öğretim Üyesi.

1.ÖZELLEŞTİRME KAVRAMI VE NİTELİĞİ

Özelleştirme, (Privatization), birçok bilim dalının ilgi alanına girmesi nedeniyle, gerek teoride gerekse uygulamada tam olarak açıklığa kavuşturulamamış ve üzerinde görüş birliği sağlanamamış bir kavramdır.¹

Özelleştirme; Ekonomi, işletme, yönetim ve siyaset bilimlerinin de ilgi alanına girmektedir.²

Özelleştirme uygulamaları, dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dar anlamda özelleştirme;Kamu kesiminin mülkiyetinde ve işletmesinde olan kamu hizmetlerinin özel kesime devredilmesidir. Geniş anlamda özelleştirme ise;Kamuya ait mal varlığının, ya da para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının özel sektöre aktarılmasıdır. En geniş anlamda ise; Kamu kesiminin ekonomik faaliyetlerinin azaltılması veya tümüyle ortadan kaldırılmasıdır.³

Belediye hizmetlerinin özelleştirilmesinde dar anlamda özelleştirmenin dışında uygulamalar söz konusudur.

2.BELEDİYE HİZMETLERİNİN ÖZELLEŞTİRME NEDENLERİ

İnsanların belediye hizmetlerine olan taleplerini arttırmaları, buna rağmen daha az vergi vermek istemeleri belediyeleri yeni hizmet sunma yöntemleri arayışına yöneltmiştir.⁴ Bu yöntemlerden birisi olan özelleştirme,daha çok ekonomik ve mali gerekçelerle başvuru olan bir yöntemdir.

Bu kapsamda özelleştirme, kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması, kaynak savurganlığının önüne geçilmesi ve hizmet maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir.⁵

Kamusal hizmetlerin özelleştirilmesinin yönetsel açıdan da nedenleri bulunmaktadır. Kamu kurumlarının karmaşık yapısı ve işleyişi, bürokratik ve hantal yapısı hizmetlerin yürütülmesinde verimsizliğe neden olmaktadır.⁶

Türkiye’de belediye hizmetlerinin özelleştirilmesinde mali faktörlerin çok büyük ağırlığı vardır. Bunun yanında siyasi nedenlerden dolayı da özelleştirmeye gidilebilmektedir. Örneğin, belediye yönetiminin ve merkezi iktidarın farklı partilerden olması belediyelere daha az gelir transferine neden olabilmektedir. Öte yandan ülkenin içinde bulunduğu

¹ Coşkun Can AKTAN, **Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1992, s.9.

² Kate ASCHER, **The Politics of Privatization**, London Macmillan Education, 1987,s.4.

³ Yakup KEPENEK, **Özelleştirme Olayı**, TES-İŞ, Ankara, 1992, s.114.

⁴ Halit SUİÇMEZ, ŞevketYILDIRIM, **Dünya’da ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları, Ankara, 1993, s.71

⁵ Detlef BEEKER,**Zur Anwendung der Nutzen –Kosten-Analyse bei Kommunalen Privatisierungsvorhaben**, Februar, , Siegen, 1997,Nr.10, s.16;(Herausgegeben von Prof.Dr.Ronald Clapham, Schriften Zur Wirtschaftsforschung,)

⁶ Werner Thieme, **Verwaltungslehre**, 4.Auflage, München, 1984, s.127

ekonomik durum nedeniyle tasarruf tedbirlerinin uygulanması ve belediyelerdeki aşırı istihdam sorunu da belediye hizmetlerinin özelleştirilmesinde önemli bir neden olarak görülmektedir.⁷

3.ÖZELLEŞTİRME YÖNTEMLERİ

Özelleştirmede kullanılan yöntemler aşağıdaki şekilde ele alınabilir.

3.1.İhale Yöntemi

Belediye hizmetlerinin özelleştirilmesinde en yaygın olarak kullanılan yöntemdir. İhale, bazı kamusal mal ve hizmet üretiminin, hizmetle ilgili sorumluluk kamuda kalmak şartıyla, bir sözleşme ile özel kesime yaptırılmasıdır.⁸

İhale yönteminin en önemli yararı, rekabet ortamından yararlanmayı mümkün kılarak belediye hizmetlerinin maliyetini düşürmesidir. Diğer bir yararı ise geçici hizmetler sürekli eleman istihdam edilmeden yürütülebilmesidir. Ayrıca kendi kadrolarında olmayan nitelikli personelden de yararlanılabilmektedir. Burada önemli olan, ihale edilecek hizmetlere ilişkin tahmini bedellerin sağlıklı yapılması ve hizmetin yürütülmesi esnasında denetimin düzenli yapılmasıdır.⁹

3.2.Kiralama Yöntemi

Kiralama yönteminde, hizmetin yürütülmesi için gerekli sermaye yatırımı ve tesislerin yapımı belediye tarafından üstlenilmekte, mevcut tesislerin yönetilmesi ve işletilmesi ise özel kuruluşa bırakılmaktadır. Bu yöntemde belediyeler verimli çalıştıramadıkları işletmeleri, özel sektöre devretme yoluna gitmektedir. Yöntemde, hizmet karşılığı alınan ücrete ilişkin, tarifelerin belediyelerce denetlenmesi, imtiyaz yöntemine göre daha kolaydır.¹⁰

3.3 Kupon Yöntemi

Kupon yönteminde tüketicilere, özel girişimciler tarafından üretilen hizmetlerin satın alınmasında kullanabilecekleri, para yerine geçen kupon verilmektedir. Yardımların nakit olarak değil de kupon olarak verilmesi, yapılan yardımın amaç dışında kullanılmasını engelleyebilmektedir. Burada önemli olan konu, kimlerin bu kuponlardan yararlanacağını iyi tespit edilmesidir.¹¹

⁷ Musa EKEN, Bilal ERYILMAZ, "Mahalli İdarelerde Özelleştirme Politika ve Uygulamaları", **Türk İdare Dergisi**, Sayı:387, Haziran 1990, ss.56-59

⁸ Yusuf ALPER, **İktisadi Amaçları ve Sosyal Sonuçlarıyla Özelleştirme**, Sağlık-İş Yayınları, Ankara, 1994, s.61

⁹ EKEN, ERYILMAZ, a.g.e., s.62

¹⁰ Bilal ERYILMAZ, "Belediye hizmetlerinin yürütülmesinde Alternatif Yöntemler," **Türk İdare Dergisi**, Sayı:382, Mart 1989, s.41

¹¹ ALPER, a.g.e., s.62-63

3.4.Satış Yöntemi

Bu yöntemde; Belediyenin mal varlığında bulunan toprak, bina, hisse ve her tür varlığını satmasıdır. Burada asıl önemli olan, satılacak kamu hisselerinin, kamu kuruluşlarının seçimi ve nasıl satılacağı belirlenmesidir.¹²

3.5.İmtiyaz Yöntemi

İmtiyaz yönteminde, özellikle elektrik, su, taşıma gibi alanlarda ölçek büyümesi sonucu, işletmenin maliyetlerinin düşmesi ile ortaya çıkan “doğal tekel”, kamu sektöründen özel sektöre geçmektedir. İmtiyaz yönteminde, en önemli süreç pazarlıktır. Belediyeler pazarlık sonucu, malı ya da hizmeti en düşük bedel ile piyasaya sunmayı kabullenen kuruluşa vermektedir.¹³

3.6.Yasal Kurumsal Serbestleşme Yöntemi

Devletin, ekonomik sektörler üzerindeki kısıtlamalarını yasal düzenlemeler ile kaldıran bu yöntemle, kamu tekelleri kırılmaktadır. Böylece bir yandan devlet tarafından uygulanan kısıtlamalar kalkarken, diğer yandan desteklemelere de son verilmektedir. Yöntemin amacı, bütün sektörlerde rekabeti sağlamanın yanında karlılık ve verimliliği arttırmaktır.¹⁴

3.7. Yap-İşlet-Devret Yöntemi

Bir tür imtiyaz olan bu sistem, belediyeye ait gayri menkuller üzerinde özel sektör tarafından bir hizmet birimi, oluşturulması, belirli bir süre işletilmesi ve bu süre bittikten sonra işletmenin her türlü varlığıyla kamuya devredilmesidir.¹⁵ Türkiye’de çeşitli yasalarda, yöntemin yasal dayanağı yer almaktadır.*

Özellikle az gelişmiş ülkeler, yabancı sermayeyi çekmek için bu yöntemi yaygın olarak kullanmaktadır.¹⁶

3.8.Ortak Girişim Yöntemi

¹² Vakıfbank Yayınları, **Türkiye’de Ve Dünyada Yaşanan Özelleştirme**, Araştırma Dizisi No:2, ss.11-13

¹³ AKTAN, a.g.e., s.113

¹⁴ Hulki M, CEVİZOĞLU, **Türkiye’nin Gündemindeki Özelleştirme**, İlgı Yayıncılık, İstanbul, 1989, ss.70-74.

¹⁵ Musa EKEN, **Yerel Yönetimlerde Hizmetlerin Özelleştirilmesi**, İzmir Ticaret Odası Yayınları, 1995,S.40.

* 8 Haziran 1994, Tarih, 3996 Sayılı Bazı Yatırım Ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun ve bu kanunun uygulanmasıyla ilgili 1 Ekim 1994 Tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan Bakanlar Kurulu K ararı ; Ayrıca 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 1580Sayılı Belediye Kanununun 19 Ve 70. Maddeleri.

¹⁶ EKEN, a.g.e., s.40.

Kamu ve özel sektör teşebbüslerinin ortak faaliyet yürütmelerini amaçlayan ve kamu ortaklığı payının % 51'den az olmasını gerektiren açık bir özelleştirme yöntemidir.

Yöntemde; Bir kamu kuruluşunun, başka bir yabancı veya yerli kuruluşla öz kaynak ortaklığına gidilmesi söz konusudur.¹⁷

3.9.Gönüllü Kuruluşlar Yöntemi

Belediyeler kent hizmetlerini yürütürken gönüllü kuruluş ve kişilerin katkılarından yararlanmaktadır. Belediyeler; Yetenekli, istekli, tecrübeli ve ücretsiz çalışacak gönüllüler sayesinde bazı belediye hizmetlerini masrafsız ya da daha az masrafla sağlayabilir. Belediyeler, çeşitli meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve diğer gönüllü kuruluşlar ile gönüllü şahısların katkılarıyla, belediye hizmetlerinin yürütülmesinde önemli oranda tasarruf sağlanabilir.¹⁸

Ülkemizde, vakıflar geçmişte bütün sosyal yardım hizmetlerini kapsamış hatta bazı durumlarda üstlendiği fonksiyonlar nedeniyle belediye kuruluşu olarak algılanabilmiştir.¹⁹

3.10.Fiyatlama Yöntemi

Devletin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatlarının yükseltilmesi, bunlara verilen sübvansiyonların azaltılması ya da kaldırmasıdır.1980'lerde yoğun ve yaygın olarak uygulanmış bir yöntemdir.²⁰

3.11.Yönetim Devri Yöntemi

Başlangıçta özelleştirmeye elverişli olmayan KİT'lerin,yapılan bir sözleşme ile sadece yönetimlerinin bu işi yapabilecek güçlü ve tecrübeli özel sektöre devredilmesidir.

Batı ülkelerinde oldukça yaygın şekilde uygulanmakta ve başarılı sonuçlar vermektedir.²¹

3.12.Şirketleşme Yöntemi

Belediye yönetimleri, bazı kamu hizmetlerini, daha etkin yürütmek amacıyla kamu hukukunun ve kamu bürokrasisinin katı kurallarından, ağır

¹⁷ Recep KÖK, *Ekonomi Popülizm Özelleştirme Ve KİT'ler*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1995, s.127.

¹⁸ AKTAN; a.g.e., s.172.

¹⁹ Zerrin TOPRAK KARAMAN, "Kamu Hizmetlerinde Verimliliğin Sağlanmasında Alternatif Kurum Olarak Vakıf" *Türk İdare Dergisi*, Sayı:403,Haziran 1994,s.55.

²⁰ Tülay ARIN, "Devlet Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Ve Türkiye'de Yasal Çerçeve",*Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1988, s.101.

²¹ Nihat FALAY, "Özelleştirme Yöntemleri Ve Sorunlar", *Özelleştirme Tartışmaları*, Eylül, 1994, s.27-28.

işleyişinden uzaklaştırmak için işletmelerini şirket haline getirmekte ve özel hukuk hükümlerine göre yönetmektedir.

Ülkemizde, belediyelerin ve il özel idarelerinin şirket kurmaları ya da şirketlere ortak olmaları önceden beri uygulanmaktadır. Ancak yaygın olarak uygulanması 1984 yılından itibaren başlamıştır.²²

Özelleştirilecek hizmetlerle ilgili hangi yöntemin uygulanacağını belirlemek oldukça zordur. Herhangi bir hizmet için iyi olan yöntem, diğer bir hizmet için geçerli olmayabilir. Her hizmetin, en düşük maliyetli ve en kaliteli şekilde hangi yöntemle sunulabileceği belirlenmelidir.

4. BELEDİYELERDE ÖZELLEŞTİRMENİN YASAL ÇERÇEVESİ

1580 Sayılı Belediye Kanunu Ve 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu çerçevesinde belediyeler, kentsel hizmetlerin bir çoğunu özel firmalara yaptırmaktadır. 1580 sayılı kanunun 15/24. maddesi açıkça temizlik hizmetlerinin özel firmalara yaptırılabilmesine olanak vermektedir.

1580 sayılı kanuna göre (19/4-A) belediyeler; Su, havagazı, tramvay hizmetleri ile göl nehir ve körfezde vapur hizmetlerinin tesis ve işletilmesini, kendileri doğrudan yapabilecekleri gibi, süresi 40 yılı geçmemek kaydıyla imtiyaz yöntemi ile de özel firmalara yaptırabilirler. Ayrıca belediye sınırları dahilinde belirli semtler arasında toplu ulaşım aracı olarak otobüs, minibüs, otokar, tünel, trolley, finüküler, omnibüs işletmek belediyelerin hakkıdır. Belediyeler bu hizmetleri kendileri doğrudan yapabileceği gibi, imtiyaz yoluyla özel teşebbüslere devredebilir. Ancak bunun için içişleri Bakanlığının onayı gerekmektedir. Belediyeler hizmetlerini hem kamu hem de özel ve tüzel kişilik tanınmış kuruluşlarca yerine getirmektedir.²³ Belediyelerde özelleştirme uygulamaları 1983'ten sonra hükümet politikalarının etkisiyle uygulanmaya başlanmıştır.²⁴

5. BELEDİYELERDE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ YARARLARI VE SAKINCALARI

Özelleştirme uygulamalarının birtakım yararları olmasının yanında sakıncaları da bulunmaktadır.

5.1. Yararları

Özelleştirmenin en büyük yararı kamu hizmetlerinde verimliliğin arttırılması, kamu harcamalarının azaltılması ve vatandaşların ihtiyaçlarının daha iyi karşılanmasıdır. Özelleştirmenin yararlarını savunanlara göre, özel sektör girişimcilerin yeteneklerinin ortaya çıkmasına imkan tanıyarak

²² EKEN; ERYILMAZ; a.g.e., s.68.

²³ Fethi AYTAÇ, **Açıklamalı Belediye Kanunu**, Gaye Matbaacılık, Ankara, 1988, s.346.

²⁴ Tunay KÖKSAL, "Türkiye'de Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Üzerine" **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C:2, S:5, Eylül 1993, s.37.

teknolojik yeniliklerin ve yeni hizmet üretim ve dağıtım sistemlerini ortaya çıkaracaktır. Özelleştirme belediye harcamalarını azaltacak, harcamaların azalması, belediyelere yeni hizmet alanları sağlayacaktır. Özelleşme sonucu ortaya çıkacak rekabet ortamı, hizmetlerin tüketici tercihlerine göre farklılaşmasına neden olacaktır. Bununla beraber, özelleştirmeyi savunanlara göre demokrasi ile serbest piyasa düzeni arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.²⁵

5.2.Sakıncaları

Özelleştirmenin sakıncaları, özelleştirmeye karşı olan kişilerce ileri sürülmektedir. Onlara göre, belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi işsizliğin artmasına neden olacaktır. Zira özel firmalar aynı hizmeti kamu hizmetlerinden daha az işgücü kullanarak yürütebilmektedir.

Belediyeler bazı hizmetlere sübvansiyon sağlayarak, kaynakların yeniden dağılımını sağlamaktadır. Özelleştirme ile bu durum ortadan kalktığından sunulan hizmetlerin fiyatları artabilecektir.

Özelleştirmenin bir diğer sakıncası da, kamu çalışanlarını işsiz bırakıp ücret düzeylerini düşürebilecektir.

Özelleştirme sonucu denetim zorlaşacak ve kalite de düşecektir.

Belediye de yaşayan yaşlılara, dar gelirlilere, özürülere sunulan hizmetlerde aksamalar ortaya çıkabilecektir.

Özelleştirme kamu tekellerini özel tekellere dönüştürebilmektedir.

Özelleştirmede çıkar çevreleri korunabilmektedir. Ayrıca yolsuzluklara açık bir yöntemdir²⁶şeklinde sakıncaları belirtilmektedir.

6.KÜTAHYA BELEDİYESİNDE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

6.1 Kütahya Belediyesinde Özelleştirme Nedenleri

Karma ekonomi anlayışı ve uygulamaları , özelleştirme düşüncesinin ülkemize geç gelmesine neden olmuştur. Kütahya belediyesinde özelleştirme çalışmaları 1992 yılından sonra başlamıştır. Kütahya belediyesinde özelleştirme uygulamalarının en önemli nedeni, hizmetlerin maliyetini düşürmek ve tasarruf sağlamaktır. Bunların yanında diğer nedenlerde aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Kaynakların kısıtlı olması
- Mal ve hizmet üretimindeki yüksek maliyetler
- Ücretlerin yüksekliği
- Personel sayısındaki fazlalık,
- Tamir –bakım-onarım giderlerinin yüksekliği

²⁵ CEVİZOĞLU, a.g.e., s.37.

²⁶ Sadun EMREALP, Drew HORGAN, **Belediyelerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri**, İstanbul, IULA-EMME, 1993, ss.6-12.

-Araç-gereç yetersizliği
 -Belde halkının hizmet üretimine ilgisizliği ve katılımın sağlanamaması sayılabilir.

6.2 Kütahya Belediyesinde Özelleştirme Yöntemleri

Kütahya belediyesinde en çok kullanılan özelleştirme yöntemi hizmet ihalesi ve kiralamarar şeklindedir. Küçük çaplı bazı hizmetlerde (büfe gibi) özelleştirmeler Yap –işlet-Devret biçiminde gerçekleşmektedir.

6.3.Kütahya Belediyesinde Özelleştirme Çalışmaları

Kütahya Belediyesinde ilk özelleştirme çalışmaları, 1992 yılında Temizlik işleri ihalesi ile başlamıştır. Daha sonra 1995 yılında Mezbaha hizmetleri ve Otobüs İşletmesi, Halk Otobüsleri İşletmeciliği olarak, özelleştirilmiştir. Daha sonra su endeksi okuma ve su arıza, tamir işleri, soğuk hava işletmesi özelleştirilmiştir.

Belediye olarak, özelleştirmedeki asıl amaç önceden de belirtildiği gibi, genel olarak verimliliğin artırılması olarak düşünülmüştür. Ancak rantabil şekilde işletilemeyen, 1995 yılı itibariyle yıllık 13 milyar TL. zarar eden Otobüs işletmesi ve aynı yıl itibariyle 5 milyar TL. yıllık zararı bulunan Mezbaha, 2000 yılı itibariyle aylık 2 Milyar TL. zarar eden Soğuk hava deposu işletmesinin bu zararlardan kurtulması ve gelir getirici işletme olması düşünülmüştür.

Endeks okuma, ilaçlama işlerinde maliyet belediye açısından yüksektir. Bunun nedeni işçilik ücreti belediye mensupları (işçisi) için asgari ücretin 3 katı civarındadır. Bu hizmetler daha düşük ücretle işi yüklenen kişi veya kurumlara ihale edilmiştir. Bu sayede maliyetin düşürülmesi ile verimliliğin artırılması amaçlanmıştır.²⁷

Şimdi bu amaç kapsamı içinde özelleştirilen birimleri sırası ile irdeleyelim.

6.3.1.Temizlik Hizmetleri

1992 yılında Kütahya mücavir alanı içindeki tüm mahalle ve sokakların çöplerinin toplanması ile caddelerin ve kaldırımların temizliği işi aylık 545.000.000 TL. ya ihale edilmiştir. Belediye kendi bünyesinde bu işi yürütürken 32 araç ve 160 personel istihdam etmekteydi. Ancak her mahalleye periyodik olarak 3 günde bir defa girilebiliyordu. İş verimliliği % 40 idi.

Hizmetin özelleştirilmesiyle birlikte 32 araç ve ortalama 130 işçi ile birçok mahallenin çöpü her gün toplanmaya başladı. İş verimliliği % 80 düzeyinde artış sağladı.

²⁷Bilgiler, Fen İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Veteriner Müdürlüğü, Otobüs İşleri Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğü, Makine İkmal Müdürlüğü, Atölye Bakım Onarım Müdürlüğünden, derlenmiştir .

Bugün itibariyle ise; Yüklenici firma 48 araç ve 280 personel ile bu işi yürütmektedir. Ancak bu sayı içine Belediye hizmet binalarının temizliği, kaloriferlerin yakılması, odacılık hizmetlerini yürüten personel de dahil edilmiştir. Mahalle sayısı 32 den 39 'a çıkmıştır. Aylık 200 milyar TL. bedelle ihale edilmiştir.

Sonuç olarak belediye işçisi ile hizmetler yürütülürken verimlilik %40 düzeyinde idi. Belediye işçisinin maliyeti çok yüksek idi. Özelleştirme suretiyle verimlilik %80'lere ulaşmıştır. Belediyeye de özelleştirme hiçbir zaman ek bir mali yük getirmemiştir. Bunu irdelemek için 1992-2002 arasındaki Belediye, işçi mevcudunun incelenmesi gerekir. Belediye emekli olan veya çeşitli nedenlerle ayrılan işçilerin yerine yeni işçi almamıştır. 1992'de 632 olan işçi sayısı, 2002'de 249'a düşmüştür. Hedeflenen amaca ulaşılmıştır.

6.3.2. Mezbaha Hizmetleri

Mezbaha 1995 yılında 2 milyar TL gelire karşılık 7 milyar TL gideri bulunan bir tesis idi 24 personel istihdam ediyordu. 2 adet et aracı ile hizmet yürütülüyordu. Mezbaha işletmesi 500 milyon TL. aylık kira bedeli karşılığı ihale ile devredildi.

Aynı hizmetler şu anda 2 araç ve 12 personel ile yüklenici tarafından yürütülmektedir.²⁸

Sonuç olarak, belediyenin zarardan kurtulup yıllık 6 milyar TL. gelir elde ettiği belirtilmektedir. Aynı iş daha az (%50) personel ile yürütülmektedir.

6.3.3. Soğuk Hava İşletmesi

Belediye tarafından 4 personel ile hizmet veren soğuk hava deposu, 2000 yılı itibariyle aylık 2 milyar TL. zarar etmektedir. İşletmeciliği kira karşılığı ihale ile devredilmiştir. Yüklenici 2 personel ile hizmet vermektedir.

6.3.4. Ulaşım Hizmetleri(Otobüs İşletmesi)

1995 yılı itibariyle, 27 araç ve 4 ana hatta 71 personel ile hizmet veren Otobüs işletmesinin aynı yıl zararı 13 milyar TL. dir. Özelleştirme; Belediyeye ait Otobüslerin ihale ile satılması şeklinde olmuştur. Otobüs alan kişi aynı zamanda hat kiralamaş oldu. Daha sonra bir otobüs alan kişi aldığı

²⁸ Bilgiler, Fen İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Veteriner Müdürlüğü, Otobüs İşleri Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğü, Makine İkmal Müdürlüğü, Atölye Bakım Onarım Müdürlüğünden, derlenmiştir .

otobüsü iki midibüs ile değiştirdi. Bu şekilde araç sayısı ikiye katlanarak hizmetin hızlanmasına neden sağladı.

Belediye hat kirası olarak yıllık araç başına 600 milyon TL. bedel almaktadır. Bununla belediye kasasına yıllık 46.2 milyar TL. girmektedir.

Personel gideri (şoför için) sıfıra inmiştir. Zira şoför personel, işten çıkarılmamış, emekli olan ve eksilen Belediyenin diğer birimlerine dağıtılmıştır.

6.3.5. Su Endeksi Okuma Ve Su Arıza İşleri

Verimliliğin artırılması için yapılan bir özelleştirme dir.

Kütahya'da yaklaşık 65.000. su abonesi mevcut olup su sayaçları 15 personel ile 20 iş gününde tamamlanabiliyordu. Özelleştirilme ile birlikte, aynı iş 8 personel ile 15 iş gününde tamamlanmaktadır. Verimliliğin arttığı bir özelleştirme şeklidir.

6.3.6. Şehrin İlaçlanması Ve İtlaf Hizmetleri

Verimliliğin artırılmasını ve personel maliyetinin düşürülmesini amaçlayan bir özelleştirme dir. Belediyece 6 personel ve 2 araç ile hizmet yürütülüyordu. Ancak şehrin tamamı istenilen süreç içinde ilaçlanamıyordu.

Özelleştirilmesi ile birlikte istenilen verimlilik sağlanmıştır. Personel giderinden dolayı %300'lük bir avantaj sağlandı.(Belediyenin bir işçisinin bedeli özel sektör 3 işçisine bedel bir maliyet getirmektedir.)²⁹

6.3.7. Özelleştirme Süreci İçinde Belediye İşçi Sayısındaki Değişim

Özelleştirme süreci içinde belediye işçi sayısındaki değişim aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

---

²⁹ Bilgiler, Fen İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Veteriner Müdürlüğü, Otobüs İşleri Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğü, Makine İkmal Müdürlüğü, Atölye Bakım Onarım Müdürlüğünden, derlenmiştir .

Özelleştirme Süreci İçinde Belediye İşçi Sayısı Tablosu
Yıl Başı   Yıl Sonu

Yıllar	Ocak Ayı İşçi Mevcudu	Aralık Ayı İşçi Mevcudu
1992	637	616
1993	616	580
1994	577	546
1995	540	505
1996	505	474
1997	473	434
1998	434	419
1999	415	373
2000	372	322
2001	321	274
2002	273	249 (03.12.2002)

Kaynak: Fen İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Veteriner Müdürlüğü, Otobüs İşleri Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğü, Makine İkmal Müdürlüğü, Atölye Bakım Onarım Müdürlüğü ve Kütahya Belediyesi, **1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, Çalışma Raporu** ile ilgili **Mali Yılların Bütçelerinden** elde edilen bilgilerle hesaplamalar yapılmıştır.

Tablo incelendiğinde, işçi sayısının azaldığı görülmektedir. Belediye her özelleştirmede işçi çıkarmamıştır. Özelleştirilen birim işçisi ihtiyaç duyulan diğer birimlere kaydırılmıştır. Orada hizmetin verimliliği artırılmak istenmiştir. Ancak kendi isteği veya emeklilik ve başka nedenle ayrılan işçi yerine yenisi alınmamıştır. Azalan işçinin yerini özelleştirilen birimde istihdam edilenler doldurmuştur.³⁰

³⁰ Bilgiler, Fen İşleri Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü, Veteriner Müdürlüğü, Otobüs İşleri Müdürlüğü, Park Bahçe Müdürlüğü, Makine İkmal Müdürlüğü, Atölye Bakım Onarım Müdürlüğünden, derlenmiştir .

SONUÇ

Belediyelerde özelleştirme uygulamasının sonuçları bütün ülkeler için aynı değildir. Özelleştirmeye ilgili sorunlar , işsizlik ve ekonomik problemleri olan ülkeler için farklı, bu tür problemleri olmayan ülkeler için farklıdır.

Belediye yöneticilerinin siyasi bir kimliğe sahip olmaları ve ayrıca belediye yöneticilerini özelleştirme yapmaya zorlayacak hukuki yaptırımların bulunmaması, özelleştirmeyi siyasi bir tercih haline getirmektedir. Ülkemizde uygulanan politikalar geniş anlamda özelleştirme yönündedir.

Bunun bir sonucu olarak, Kütahya'da yapılan özelleştirme uygulamaları, belediyenin ilgili birimlerinden elde edilen bilgiler ışığında başarılı olmuştur denilebilir. Kütahya belediyesinde özelleştirme sonucu devredilen işletmelerdeki personel, belediyenin personel ihtiyacı bulunan diğer ünitelere aktarılarak verimlilik artırılmakta ve belli ölçülerde gizli işsizlik azaltılmış olmaktadır. Bu arada cari harcamaların azaldığı ve genel hizmet üretiminin arttığı görülmektedir. Bu başarının aynı veya daha az maliyetle gerçekleştiği görülmektedir.

Buraya kadar ulaşılan sonuçları göz önünde bulundurarak, belediyelerde özelleştirme konusunda yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Her şeyden önce özelleştirme konusunda, özel sektörün verimli, kamu sektörünün ise verimsiz olduğu şeklinde bir değerlendirmenin gerçekçi olmadığı, bilinmelidir.

Belediye hizmetleri özelleştirilirken, hangi hizmetlerin öncelikle ve hangi yöntemle özelleştirileceği belirlenmelidir. Burada özelleştirmeye ilişkin kararlar belediye meclisince alınmalıdır. Özelleştirme kararı, kamu hizmetinin amacına zarar vermeden, verimliliği artırıp maliyeti düşürüyorsa verilmelidir. Bu arada özelleştirme yapılırken; yolsuzluklara ve belediye halkının aleyhine rant oluşturacak uygulamalara gidilmemesi gerekmektedir. Özelleştirme yapıldıktan sonra ise, hizmetlerin etkin ve kamu yararına uygun yapılıp yapılmadığının denetlenmesi belediyenin en önemli görevi olmalıdır.

Özelleştirilecek hizmetler iyi tespit edilir, özelleştirme için en uygun yöntem belirlenirse ve özelleştirme sonucu ortaya çıkacak sorunlar asgari düzeye indirilirse, özelleştirme belediye hizmetlerinin sunulmasında önemli faydalar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

AKTAN, Coşkun Can, **Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1992.

ALPER, Yusuf **İktisadi Amaçları ve Sosyal Sonuçlarıyla Özelleştirme**, Sağlık-İş Yayınları, Ankara, 1994.

ARIN Tülay, “Devlet Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Ve Türkiye’de Yasal Çerçeve “,**Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1988.

ASCHER, Kate **The Politics of Privatization**, London Macmillan Education, 1987 .

AYTAÇ Fethi, **Açıklamalı Belediye Kanunu**,Gaye Matbaacılık, Ankara, 1988.

BEEKER, Detlef **Zur Anwendung der Nutzen –Kosten-Analyse bei Kommunalen Privatisierungsvorhaben**, Februar, , Siegen, 1997,Nr.10, (Herausgegeben von Prof.Dr.Ronald Clapham, Schriften Zur Wirtschaftsforschung,)

CEVİZOĞLU Hulki M, **Türkiye’nin Gündemindeki Özelleştirme**, İlgı Yayıncılık, İstanbul, 1989.

EKEN, Musa **Yerel Yönetimlerde Hizmetlerin Özelleştirilmesi**, İzmir Ticaret Odası Yayınları, 1995.

EKEN, Musa ,ERYILMAZ, Bilal, “Mahalli İdarelerde Özelleştirme Politika ve Uygulamaları”, **Türk İdare Dergisi**,Sayı:387, Haziran 1990.

EMREALP Sadun, Drew HORGAN, **Belediyelerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri**, İstanbul, IULA-EMME, 1993.

ERYILMAZ, Bilal “Belediye hizmetlerinin yürütülmesinde Alternatif Yöntemler,” **Türk İdare Dergisi**,Sayı:382, Mart 1989.

FALAY , Nihat, “Özelleştirme Yöntemleri Ve Sorunlar”, **Özelleştirme Tartışmaları**, Eylül, 1994.

KARAMAN, Zerrin TOPRAK, “Kamu Hizmetlerinde Verimliliğin Sağlanmasında Alternatif Kurum Olarak Vakıf” **Türk İdare Dergisi**, Sayı:403,Haziran 1994.

KEPENEK, Yakup, **Özelleştirme Olayı**, TES-İŞ, Ankara, 1992.

KÖK, Recep, **Ekonomi Popülizm Özelleştirme Ve KİT’ler**, Dergah Yayınları, İstanbul, 1995.

KÖKSAL, Tunay, “Türkiye’de Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Üzerine ”**Çağdaş Yerel Yönetimler**, C:2, S:5, Eylül 1993.

SU İÇMEZ, Halit, YILDIRIM, Şevket, **Dünya’da ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları**, Milli Produktivite Merkezi Yayınları, Ankara, 1993.

THIEME, Werner **Verwaltungslehre**, 4.Auflage, München, 1984.

Vakıfbank Yayınları, **Türkiye’de Ve Dünyada Yaşanan Özelleştirme**, Araştırma Dizisi No:2.

8 Haziran 1994, Tarih, 3996 Sayılı **Bazı Yatırım Ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanun**.

1 Ekim 1994 Tarihli Resmi Gazetede Yayınlanan **Bakanlar Kurulu Kararı**

3.4.1930 Tarih 1580 Sayılı **Belediye Kanunu**.

Kütahya Belediye Başkanlığı: **1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, Mali Yılı Bütçeleri ve Çalışma Raporları**.